

UDK:808.5

Omongul XOLIBEKOVA,
Navoiy davlat universiteti dotsenti v.b., PhD
E-mail: paads7777@gmail.com

O'zDJTU dotsenti, DSc M.Daliyeva taqrizi asosida

INGLIZ YOZUVCHISI JOAN ROULINGNING «HARRY POTTER» ASARIDA BOLALAR NUTQINING PRAGMASTILISTIK TASNIFI

Аннотация

Maqolada Roulingning Garri Potter asari stilistik jihatdan nihoyatda rang-barang ekanligi, unda pragmatilistik vositalar, jumladan, metaforalar, ironiyalar, kinoya, so'z o'yinlari, dialekt va ekspressiv leksikadan keng foydalanilganligi ochib berilgan. Ushbu stilistik vositalar qahramonlarning xarakterini ochib berishda va asarning badiiy ta'sirchanligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'zlar: Pragmatilistika, ko'chma ma'no, eufemizmlar, personifikatsiya, hiperbola.

ПРАГМАСТИЛИСТИЧЕСКАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ ДЕТСКОЙ РЕЧИ В «ГАРРИ ПОТТЕРЕ» АНГЛИЙСКОЙ ПИСАТЕЛЬНИЦЫ ДЖОАН РОУЛИНГ

Аннотация

В статье показано, что произведения Роулинг о Гарри Поттере стилистически чрезвычайно разнообразны, в них широко используются прагматилистические приемы, включая метафоры, иронию, сарказм, каламбуры, диалект и экспрессивную лексику. Эти стилистические приемы играют важную роль в раскрытии личностей персонажей и усилении художественного воздействия произведения.

Ключевые слова: Прагматилистика, переносное значение, эвфемизмы, олицетворение, гипербола.

PRAGMATILISTIC CLASSIFICATION OF CHILDREN'S SPEECH IN THE WORK "HARRY POTTER" BY THE ENGLISH WRITER JOAN ROWLING

Annotation

The article shows that Rowling's works about Harry Potter are stylistically extremely diverse, they widely use pragmatilistical devices, including metaphors, irony, sarcasm, puns, dialect and expressive vocabulary. These stylistic devices play an important role in revealing the personalities of the characters and enhancing the artistic impact of the work.

Key words: Pragmatilistics, figurative meaning, euphemisms, personification, hyperbole.

Kirish. J.K. Roulingning Garri Potter asari zamonaviy adabiyotning eng mashhur va ta'sirchan asarlaridan biri hisoblanadi. Asar 1997-yilda Harry Potter and the Philosopher's Stone (Garri Potter va Falsafiy tosh) nomi bilan nashr etilib, keyinchalik yettita kitobdan iborat bo'lgan ulkan epopiyaga aylandi. Ushbu asar nafaqat bolalar adabiyoti, balki butun jahon kitobxonligiga katta ta'sir ko'rsatgan fantastik turkum hisoblanadi.

Asar syujeti oddiy bolakay Garri Potterni sehrli dunyoga kirishi, Xogvarts maktabida tahsil olishi va yovuz sehrgar Voldemortga qarshi kurashini qamrab oladi. Kitobda do'stlik, jasorat, muhabbat, yaxshilik va yovuzlik o'rtasidagi kurash kabi mavzular ilgari suriladi. Har bir qahramon o'ziga xos xarakter va nutq uslubiga ega bo'lib, asarning stilistik jihatdan boy va jonli bo'lishiga sabab bo'ladi.

Adabiyotlar tahlili. Ushbu maqola tahlilida Garri Potter asaridagi asosiy stilistik vositalar va ularning qahramonlar nutqiga ta'siri keng yoritiladi. Joanne Roulingning Harry Potter asarida pragmatilistik vositalar juda ko'p uchraydi, chunki bu asar nafaqat fantastik olamni yaratadi, balki xarakterlarning individualligini, hissiyotlarini va ijtimoiy muhitni ham ta'kidlab beradi. Quyida Harry Potter asaridan pragmatilistik vositalar tahlili misollar bilan keltiriladi.

a) Deixis – so'zlarning ma'nosi kontekstga qarab o'zgarishi. Asarda personajlarning nutqida ko'plab shaxs, joy va vaqt deixislari uchraydi.

"You-Know-Who is back!" (Harry Potter and the Order of the Phoenix)

Bu yerda You-Know-Who so'zi Voldemortni anglatadi, ammo bu atama faqat sehrgarlar olamida ma'lum bo'lgani uchun, kontekstdan tashqarida tushunarsiz bo'lishi mumkin.

"I'll be in my room, making no noise and pretending I don't exist." (Harry Potter and the Chamber of Secrets)

Bu yerda my room kontekstga bog'liq, ya'ni kim gapirayotgani va qayerda ekanligiga qarab ma'nosi o'zgarishi mumkin.

b) Ilmoqli gaplar (Implicature)

Graysning implikatura nazariyasiga ko'ra, gap ma'nosi bevosita aytilmasa ham, kontekst orqali tushuniladi. "It's LeviOsa, not LevioSA!" (Harry Potter and the Philosopher's Stone)

Bu gap orqali Germiona faqat talaffuzni to'g'rilamayapti, balki Ronning bilim darajasi past ekanini ham nazarda tutmoqda.

Dumbledore: "After all this time?"

Snape: "Always." (Harry Potter and the Deathly Hallows)

Bu dialogda Snape hech qanday izoh bermaydi, lekin uning Lili Potterga bo'lgan muhabbati hech qachon so'nmaganini tushunish mumkin.[1]

c) Nutq aktlari (Speech Acts)

J.L. Ostinning nutq aktlari nazariyasiga ko'ra, har qanday gap faqat axborot yetkazmaydi, balki harakat ham bajaradi.

"I solemnly swear that I am up to no good." (Harry Potter and the Prisoner of Azkaban)

Bu gap faqat informatsiya bermayapti, balki harakatni amalga oshirayotgan (ya'ni, Sehrar xaritasini faollashtirayotgan) akt sifatida xizmat qilmoqda.

"You have your mother's eyes." (Multiple books in the series)

Bu faqatgina tashqi ko'rinishni ta'riflamaydi, balki Lily va Harry o'rtasidagi hissiy bog'liqlikni ham ifodalaydi.

d) Metafora va ironiyalar

Metafora va ironiyalar pragmatistik jihatdan muhim, chunki ular bevosita ma'no emas, balki ko'chma ma'no orqali fikr bildiradi.

"The world isn't split into good people and Death Eaters." (Harry Potter and the Order of the Phoenix)

Bu gap orqali Sirius Black odamlarning faqat yaxshilik yoki yomonlikka ajralmasligini, har kimning murakkab xarakterga ega ekanini anglatmoqda.

"Just because you have the emotional range of a teaspoon doesn't mean we all have." (Harry Potter and the Order of the Phoenix)

Bu yerda Germiona Ronning hissiy jihatdan juda oddiy ekanini kinoya bilan ta'kidlamogda.

e) Eufemizmlar (Yumshoq ifodalar)

Eufemizmlar qo'rqinchli yoki noqulay mavzularni yumshoq ifodalash uchun ishlatiladi. "He-Who-Must-Not-Be-Named"

Bu atama Voldemortning ismini ochiq aytishdan qo'rqish natijasida yuzaga kelgan.

"Passed away" vs. "died"

Dumbledore Severus Snape bilan gaplashganda, odatda "passed away" atamasidan foydalanadi, chunki bu yumshoqroq ifoda hisoblanadi.[2]

f) Politeness (Muloyimlik strategiyalari)

Brown va Levinsonning muloyimlik nazariyasiga ko'ra, odamlar o'zaro hurmat saqlash uchun turli strategiyalarni qo'llaydi.

Professor McGonagall: "Potter, take Weasley with you. He looks far too happy over there." (Harry Potter and the Goblet of Fire)

Bu yerda McGonagall Ronni bevosita tanqid qilmaydi, balki yumshoqroq qilib, kinoya orqali tushuntiradi. Harry Potter asarida pragmatistik vositalar xarakterlararo munosabatlarni chuqur ochib berishda va hikoyaning tabiiyligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Deyksis, nutq aktlari, ironiyalar, eufemizmlar va muloyimlik strategiyalari yordamida Rowling har bir qahramonning o'ziga xosligini va sehrli olamning realistik jihatlarini ta'kidlab beradi. J.K. Rowlingning Harry Potter asarida bir qator stilistik vositalar ishlatilgan bo'lib ularning barchasi asarning rang-barang va o'quvchi uchun qiziqarli bo'lishiga xizmat qilgan.

Tahlil va natijalar. J.K. Rowlingning Harry Potter seriyasi nafaqat qiziqarli syujet va xarakterlar bilan, balki o'ziga xos stilistik uslub bilan ham ajralib turadi. U o'z hikoyalarida turli lingvistik va stilistik vositalarni qo'llab, asarning emotsional ta'sirini oshiradi, xarakterlarni chuqurroq yoritadi va sehrli dunyoning realistik tuyulishini ta'minlaydi.[3] Quyida ushbu asarda ishlatilgan asosiy stilistik vositalar chuqur tahlil qilinadi.

1. Epitet: xarakterlarni va sehrli muhitni ta'riflash

Epitetlar Rowling uslubining ajralmas qismi bo'lib, ular asardagi joylar, odamlar va voqealarning chuqur tasvirini yaratishga yordam beradi.

Epitetlar yordamida Rowling har bir xarakterga o'ziga xos identifikatsiya beradi. "The Boy Who Lived" – Garri Potterni asosiy ta'riflaridan biri bo'lib, uning yovuzlik ustidan g'alaba qilishi ta'kidlanadi.

"The Dark Lord" – Lord Voldemortni tasvirlashda ishlatiladigan epitet bo'lib, u faqat sehrarlar olamida qo'llanadi va qo'rquv hissinu uyg'otadi.

Epitetlar muhit tasvirida ham ishlatiladi:

"The Forbidden Forest" (Taqiqlangan o'rmon) – bu nom oddiy emas, balki sirli va xavfli joy ekanini ifodalaydi. "The Shrieking Shack" (Chinqirgan kulba) – ushbu joy haqidagi afsonalar va uning dahshatli obro'sini ifodalovchi epitet.

Epitetlar yordamida Rowling nafaqat xarakterlar va joylarni ta'riflaydi, balki ularning ma'naviy va emotsional mohiyatini ham ochib beradi. Masalan, Voldemortni doimo "The Dark Lord" deb atash uning yovuz tabiatini mustahkamlaydi.

2. Metafora: sehrli olamni jonlantirish

Metafora – Rowling stilistik vositalari orasida eng ko'p ishlatiladiganlaridan biridir. U orqali sehrli dunyo yanada ta'sirchan va jonli ko'rinadi.

Metafora yordamida Rowling abstrakt tushunchalarni obrazli qiladi:

"Dementors are the embodiment of depression." Dementorlar odamlarning umidini va hayot quvonchini tortib olishi orqali depressiyaning badiiy tasviriga aylanadi.

"Time is making fools of us again." (Harry Potter and the Half-Blood Prince)

Bu gap vaqtning nazorat qilib bo'lmaydigan va insonlarni aldovchi kuch ekanligini anglatadi. Sehrarlar olamidagi ba'zi metaforalar odamlar jamiyatining real muammolarini aks ettiradi: "Pure-blood, half-blood, and Muggle-born."

Bu tushunchalar real hayotdagi irqchilik va diskriminatsiya masalalarining metaforik ko'rinishi bo'lib xizmat qiladi.

Metaforalar Rowling dunyosini nafaqat boyitadi, balki, abstrakt tushunchalarni oson tushuniladigan, hissiy jihatdan ta'sirchan obrazlarga aylantiradi.

3. Personifikatsiya: sehrli dunyoni jonlantirish

Personifikatsiya (insonsifatlik) orqali Rowling jonsiz narsalarga insoniy xususiyatlar beradi. "The castle seemed to be whispering secrets."

Xogwarts shunchaki bino emas, u sirlarni yashiruvchi va ularni o'z ichida saqlovchi jonli tusda tasvirlangan. "The wind howled through the Forbidden Forest."

Shamol odamdek uvillab, qo'rqinchli atmosfera yaratadi.

"The Sorting Hat talks and makes decisions." Oddiy shlyapa emas, balki aqlga ega bo'lgan va har bir talabani sinovdan o'tkazadigan jonli ob'ekt sifatida tasvirlangan.

Personifikatsiya yordamida Rowlingning sehrli dunyosi jonli va realistik ko'rinadi.[4]

4. Ironiya va sarkazm: humor va kinoya elementi

Rowling nutqning sarkastik va ironik usullarini ko'p ishlatadi, ayniqsa Ron va Severus Snape dialoglarida. "Just because you have the emotional range of a teaspoon doesn't mean we all have." (Hermione to Ron)

Germiona Ronning hissiyotlarini tushunish qobiliyatini mazax qilmoqda.

"I see no difference." (McGonagall after Draco is turned into a ferret)

Bu kinoyali jumla bo'lib, Drakoning xatti-harakatlari ferma hayvoniga o'xshashligini ta'kidlaydi. "Oh, brilliant! It's potions with Snape. That's just what I wanted." (Ron) Aslida Ron Snape darsiga borishni istamaydi, lekin gapini testkari ma'noda aytmoqda. Ironiya va sarkazm asarga humor va tabiiylik bag'ishlaydi, shuningdek, personajlarning shaxsiyatini ochib beradi.

Xulosa va takliflar. Rowlingning Harry Potter seriyasi stilistik vositalarning keng doirasidan foydalanib, hikoyani

yanada ta'sirchan va esda qolarli qiladi. Epitet, metafora, personifikatsiya, ironiyalar, hiperbola va gradatsiya yordamida u har bir xarakter va hodisani jonlantiradi, sehrli dunyoni realistlik va ishonarli qilib tasvirlaydi. Bu usullar nafaqat

hikoyani boyitadi, balki xarakterlarning shaxsiyati va asarning umumiy atmosferasini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Bu stilistik usullar yordamida Rowling o'quvchini sehrli dunyoga olib kiradi va uni voqealar ichida yashayotgandek his qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Знаменская Т.А. Стилистика английского языка. Основы курса. –М.: КомКнига, 2006. – 224 с.
2. Кураев А. «Гарри Поттер»: попытка не испугаться. – М.: Андреевский флаг, 2004. – 208 с.
3. Кургузова Н.В. Система двойников главного героя в романе Д. Ролинг «Гарри Поттер и Орден Феникса» // Ученые записки ОГУ, 2008.–№1.–С.130-135.
4. Кухаренко В.А. Практикум по стилистике английского языка: Учебное пособие для студентов филологических факультетов университетов, институтов и факультетов иностранных языков – М.: 1986.–144с.
5. Линтвар О.Н. К вопросу о классификациях выразительных средств языка и стилистических приемов // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота: в 2-х ч. Ч. I., 2013.– С.129-131.